Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-05-01, iš Štuthofo – į Vilnių

Lager, d. 1 Mai 1944

Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Lager, d. 1 Mai 1944

Vanduk, varguolėle mano miela! Gestern wieder kam kein Brief von Dir. Dein letzter Brief war v. 14-IV, in dem Du geschrieben hättest, dass Daliukas krank ist. Mit schwerem Herzen werde ich diese Woche leben in Erwartung auf Deinen Brief am Samstag. Hoffentlich ist Sie schon gesund? Ich bin sehr traurig, dass in diesen grausamen Zeiten muss ich weit von Euch sinnlos verbleiben! In voriger Woche kamen: 1) Dein Paket aus Bugiai, 2) Päckchen von J. Bertašius aus Šiauliai (Süssigkeiten), 3) Päckchen von Rasa Eimaitytė aus Kaunas (alles in Ordnung), 4) Dein nicht numeriertes Päckchen (vielleich das fehlende Nr. 25?), – ganz zerrissen, – von dem Inhalt war nur bischen Tabak u. Dalias Handarbeitchen geblieben. Ich weiss gut, dass Kindergärtchen Pedagogie kein Beruf für Dalia ist u. dass Sie dabei langweilt. Doch in Kriegszeiten man muss irgenwelcher Beruf haben u. diese Arbeit ist besser, als irgendwelche andere. Der Krieg wird nicht ewig dauern. Deswegen mein Rat wäre: zurzeit keine Studium Spezialität auswählen, – es ist am besten zurzeit bleiben bei altem: 1) ernst, wie möglich in der Musikschule arbeiten, 2) Fremdsprache zu erlernen, 3) gute Bücher zu lesen. Diese Dinge werden bei allen Fächern sehr nützlich u. nehmen sie viel Zeit ab. Das ist viel. Allgemeine Bildung ist sehr wichtig. D. Theaterbesuch ist sehr gut, doch soll das den Dalias Geschmack nicht verderben. Für die Theaterwissenschaft zurzeit gibt es keine anständige, für Dalia passende, Schule. Dazu haben wir noch Zeit. Wenn die Universität, wie habe ich gehört, wird wieder eröffnet, – da wird auch keine anständige Theaterwissenschaftskräfte. Die Schule bei dem Theater für Dalia passt nicht! Ich werde nicht ewig doch eingesperrt sitzen, – nachher in dieser Gebiet werde ich Dalia helfen. Wenn will sie sofort in die Universität eintreten u. will keine Literatur Abteilung besuchen, dann die Forstwissenschaft wäre nicht schlimm. Das hat natürlich einige Nachteile, aber es gibt dabei sehr viel Gutes, was denkt Dalia über Geographie? Doch, denke ich, zurzeit sollte Sie diese Frage noch nicht entscheiden, – zurzeit am besten ernst sich beschäftigen mit der Musik u. allgemeiner Bildung. Zuerst soll ein würdiger Mensch bilden. Alles andere werden wir zusammen behandeln u. bestimmen. Ich bin Dalia sehr dankbar für die Aufmerksamkeit, aber sie soll keine Experimente machen. Über die Wendung unseres Schicksals kommen aus dem Vaterlande verschiedene betröstende Nachrichten, doch bischer es ist noch nichts verändert. Es ist so schwer an irgendwelche Worte zu glauben! Ich fürchte sehr, dass Kriegsereignisse irgendwelche unerwartete Dinge bringen können, – ich weiss deine Sorgen, – ich bin damit nicht weniger besorgt. Die Leute haben uns so viel Böses getan! Ob wird es genügt, das weiss ich nicht. Ich glaube an die Logik der Zeit. Deswegen bin ich noch überzeugt, dass werde ich noch im Frühling zu Euch kommen. Der Frühling bei uns ist sehr kalt u. trostlos. Die Birkensprossen zeigen noch kein Leben, nur das Sumpfgras ist etwas lebendiger. Ich denke immer u. denke, mit ganzem meinem Wesen ströme nach Euch. Für Lerchengesang, für ersten Frühlingsblumen, für berauschendes Wehen unseres Waldes möchte ich einen guten Teil meines Lebens geben! Nichts zu machen! Es scheint mir, dass mein Herz ist schwieriger geworden von gesammelten Heimatwehtrauer! Doch, Vanduk, werde ich aushalten, – wegen mich Du kannst ruhig sein. Mein einziger Kummer, dass kann ich Dir nicht helfen, – Du weiss, Vanduk, dass das ist nicht meine Schuld. Werde ich doch zu Euch, Vanduk, kommen – werde doch! Umarme unseren Daliukas, bedanke den Vater, Bertašius u. Eimaitytė, –

grüsse den Nachbarn aus zweitem Hause u. allen, die haben mich noch nicht vergessen. Vanduk, mein guter Vanduk! Ich habe keine Worte um meine Gefühle auszusprechen. Du hörst mich, Vanduk? Vanduk, Vanduk!

Dein Bal [1r] // [1v] //

Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas

Stovykla, 1944 [m.] gegužės 1 d.

Vanduk, varguolėle mano miela! Vakar laiškas nuo Tavęs vėl neatėjo. Paskutinis Tavo laiškas rašytas IV-14, jame pranešei, kad Daliukas serga. Visą šią savaitę sunkia širdimi lauksiu Tavo laiško šeštadienį. Tikriausiai Ji jau pasveiko? Man labai liūdna, kad šiais nuožmiais laikais turiu beprasmiškai tūnoti toli nuo Jūsų! Praeitą savaitę atėjo: 1) Tavo siuntinys iš Būgių [1], 2) paketėlis nuo J. Bertašiaus [2] iš Šiaulių (saldumynai), 3) siuntinėlis nuo Rasos Eimaitytės [3] iš Kauno (viskas gerai), 4) Tavo nenumeruotas paketėlis (galbūt dingęs nr. 25 [4]?) – visas suplyšęs, – liko tik šiek tiek tabako ir Dalios rankdarbis. Gerai žinau, kad ikimokyklinė pedagogika ne Dalios pašaukimas ir kad Jai dėl to nuobodu. Bet karo metu reikia turėti kokią nors profesiją, o šis darbas yra geresnis, negu bet koks kitas. Karas amžinai nesitęs. Todėl patarčiau kol kas nesirinkti studijų specialybės, – šiuo metu, kaip seniau, geriausia: 1) kiek įmanoma, rimtai dirbti muzikos mokykloje, 2) išmokti užsienio kalbos, 3) skaityti geras knygas. Tai pravers visiems dalykams ir užims daug laiko. Tai daug. Bendras išsilavinimas labai svarbus. Lankyti teatrą labai gerai, bet tai neturi sugadinti Dalios skonio. Teatro mokslams šiuo metu nėra padorios, Daliai tinkamos mokyklos. Tam mes dar turim laiko. Jeigu universitetas, kaip girdėjau, vėl bus atidarytas, – ten taip pat nebus gero teatro studijų personalo. Mokykla prie teatro Daliai netinka! Aš juk nesėdėsiu amžinai uždarytas, – vėliau šioje srityje padėsiu Daliai. Jei Ji ketina tuojau įstoti į universitetą, o nenori lankyti Literatūros skyriaus, tada neblogai būtų miškininkystė [5]. Žinoma, ji turi šiek tiek trūkumų, bet ir labai daug gerų dalykų, ką Dalia galvoja apie geografiją? Manau, kad kol kas Jai dar nereikėtų spręsti šito klausimo, – dabar geriausia rimtai užsiimti muzika ir bendru išsilavinimu. Pirmiausia turi susiformuoti garbingas žmogus. Visa kita apsvarstysime ir nuspręsime kartu. Aš labai dėkingas Daliai už atidumą, bet ji neturi eksperimentuoti. Iš Tėvynės ateina įvairių guodžiančių žinių apie mūsų likimo posūkį, bet kol kas dar niekas nepasikeitė. Taip sunku patikėti kokiais nors žodžiais! Labai bijau, kad karo įvykiai gali sukelti nelauktų netikėtumų, – juntu Tavo rūpesčius, – man tai ne mažiau svarbu. Žmonės mums padarė tiek daug blogo! Ar to pakaks, nežinau. Tikiu laiko logika. Todėl iki šiol esu įsitikinęs, kad dar pavasarį grįšiu pas Jus. Pavasaris pas mus labai šaltas ir niūrus. Beržų atžalų dar nė ženklo, tik pelkių žolė truputį atgijo. Vis galvoju ir galvoju, visa savo esybe veržiuosi pas Jus. Už vieversio giesmę, už pirmąsias pavasario gėles, už svaiginantį mūsų miško vėjelį norėčiau atiduoti gerą savo gyvenimo dalį! Nieko nepadarysi! Atrodo, kad mano širdis apsunko nuo ją pripildžiusio Tėvynės ilgesio ir liūdesio! Bet, Vanduk, aš ištversiu, – dėl manęs gali būti rami. Mano vienintelis rūpestis, kad negaliu Tau padėti, – Tu žinai, Vanduk, kad tai ne mano kaltė [6]. Bet aš juk grįšiu pas Jus, Vanduk, – grįšiu! Apkabink mūsų Daliuką, padėkok Tėvui, Bertašiui ir Eimaitytei, – pasveikink kaimynus iš antrojo namo ir visus, kurie dar manęs nepamiršo. Vanduk, mano geras Vanduk! Nerandu žodžių, kuriais išreikščiau savo jausmus. Ar Tu girdi mane, Vanduk? Vanduk, Vanduk!

Tavo Bal [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] 1944 m. kovo 28 d. Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 1 klg. ir 400 gr. siuntinį nr. 24, kuris buvo „gautas“ („450 gr. tirpytų lašinių, 500 gr. Būgių duonos, tabokos iš Ilčiuko, dėžutė su juodų serbentų konfitiūrais“) (Vanda Sruogienė, „Sąrašas siuntinių, siųstų į Stutthofą“, žr. rinkinys „Koncentracijos stovykla Stutthof (1939–1945)“, in: *BLKMČ BS*). Siuntinys perduotas per Vokietijos karinio pašto tarnybą (su pažyma „Feldpost“).

[2] Spėtina, Juozas Bertašius (1890–1965), Šaulių sąjungos narys.

[3] „Veros?“ (Vandos Sruogienės pastaba). Vera Eimaitytė (g. 1922), Dalios Sruogaitės vaikystės, jaunystės draugė, kuri gyveno kartu su Sruogais Kaune, Žemuogių gatvėje, atostogaudavo Būgiuose (plačiau žr. „[Veros Eimaitytės atsiminimai apie Balį Sruogą]“, in: Balys Didysis, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 117–121).

[4] 1944 m. balandžio 3 d. Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 1 klg. ir 250 gr. siuntinį nr. 25, buvo gauta tik „tabokos iš [Ilčiuko] sauja, Dalios laiškas, laikraštis IV-2“ (Vanda Sruogienė, „Sąrašas siuntinių, siųstų į Stutthofą“, žr. rinkinys „Koncentracijos stovykla Stutthof (1939–1945)“, in: BLKMČ BS). Siuntinys perduotas per Vokietijos karinio pašto tarnybą (su pažyma „Feldpost“).

[5] Balys Sruoga nuo 1914 m. rugsėjo 1 d. iki 1915 m. kovo 11 d. studijavo Petrogrado imperatoriškajame miškų institute, kur įstojo greičiausiai giminių paskatintas: „Į Miškų institutą B. S. įstojo brolio Juozo patariamas – darbas gamtoje tiktų, nes atrodė, kad gresia džiova. Be to, jis baigė realinę gimnaziją, kurioje nebuvo dėstoma lotynų kalba, o be jos universitetas nepriimdavo. Balio nepatenkino Miškų institutas (sakėsi, nepatiko varles pjaustinėti), pats atostogų metu pasiruošė egzaminams, išlaikė – ir buvo priimtas universitetan literatūros studijuoti“ (Vanda Sruogienė, „Paaiškinimai ir priedai“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 410). Įdomu, kad panašų kelią Balys Sruoga, mėgęs gamtą, siūlė pasirinkti ir dukrai Daliai Sruogaitei, nors jam pačiam mokslai Miškų institute nepatiko: „Bet ir pats juto ne ten patekęs: miškų mokslo paskaitos netraukė, nepatiko chemija, dar svetimesni buvo praktikos darbai, „varlių pjaustymas“, kaip vėliau prisiminęs sakydavo. Artimesniems žmonėms prisipažindavo suklydęs“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 56). Studijų Miškų institute gerosios pusės – laikas gamtoje, laisvė, kūryba: „1914 metais nušvilpiau traukiniu į Petrapilį. Įsirašiau į Girių institutą, nes buvau geras matematikas. Maniau apsigyventi miške, vaikščioti su šautuvu ir rašyti eiles. Tačiau po metų iš čia pabėgau, nes baisiai nepatiko chemijos mokslai“ ([Pulgis Andriušis] plg. andr., „Balys Sruoga – dievų, didvyrių ir paprastų žmonių dainius“, in: *Žiburėlis*, Kaunas, 1939, Nr. 20, p. 168). Tolesni samprotavimai apie išsilavinimą primena studijuojant Vokietijoje Vandai Daugirdaitei laiškuose išsakytas mintis: svarbiausia pasirinkti tinkamą specializaciją (bendrųjų dalykų galima išmokti skaitant knygas, samprotaujant, savarankiškai plečiant akiratį), išmokti daugiau užsienio kalbų (ypač anglų, italų, tobulinti prancūzų, vokiečių kalbų žinias), įgyti darbo metodikos (žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Būgius, 1923-12-17, in: *BSR*, t. 17, kn. 1, p. 406).

[6] [Paskui einanti] „viena eilutė, matyt, cenzoriaus išbraukta“ (Vandos Sruogienės pastaba).